

Financijski Klub

Revizija

PROCES REVIZIJE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

Istraživački rad

Nataša Lovrić

natasa.lovric@gmail.com

Ključne riječi: revizijski ciljevi, revizijski dokazi, revizijski postupci, radna dokumentacija, revizorovo izvješće

Zagreb, siječanj 2010. godine

SADRŽAJ:

1.	UVOD.....	3
2.	TEMELJNI PRINCIPI REVIZIJE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA	
2.1.	Radna dokumentacija.....	3
2.1.	Revizijski dokazi.....	3
2.2.	Revizijski rizici.....	4
2.3.	Analitički postupci.....	4
2.4.	Načelo značajnosti.....	5
2.5.	Revizija na temelju uzorka.....	5
2.6.	Revizija računovodstvenih procjena	5
2.7.	Kodeks profesionalne etike revizora.....	6
3.	PROCES REVIZIJE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA	
3.1.	Prethodna revizija.....	6
3.2.	Završna revizija.....	7
4.	ZAKLJUČAK.....	8
	LITERATURA.....	9
	POPIS TABLICA.....	9

1. UVOD

Budući da je društvo kapitala danas preuzelo glavnu ulogu nositelja gospodarskoga razvoja, samim time je i revizija financijskih izvještaja u suvremenom svijetu postala nezaobilazan faktor poslovanja. Njen značaj raste paralelno sa problemima koji danas muče najveće revizorske kuće u svijetu. Stoga će ovaj rad iznijeti temeljna revizorska ponašanja i metode kojima se provode postupci revizije - kako bi se naposljetku došlo do korektnog mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja.

U prvom redu, rad će prikazati temeljna načela revizije financijskih izvještaja definirana u skladu sa Međunarodnim revizijskim standardima i ukratko pojasniti svaki od njih: radna dokumentacija, revizijski dokazi, revizijski rizici, analitički postupci, načelo značajnosti, revizija na temelju uzorka, revizija računovodstvenih procjena i kodeks profesionalne etike revizora.

U drugom dijelu, rad će prikazati sam proces revizije financijskih izvještaja koji se sastoji od: prethodne revizije i završne revizije.

Kojoj fazi procesa revizor treba pridati najveću pozornost? Kako što efikasnije provesti sam proces revizije financijskih izvještaja? Što je ključno u samome postupku? Odgovori na ova i druga pitanja kratko su obrazložena u nastavku rada.

2. TEMELJNI PRINCIPI REVIZIJE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA

2.1. Radna dokumentacija

Radna dokumentacija predstavlja sve podatke, informacije i dokumente bez obzira na kojemu je mediju odložena, prikupljene od samoga klijenta, trećih osoba ili posredstvom sredstava javnog informiranja. Standardizirana radna dokumentacija obuhvaća obrasce, upitnike ili tabele koji su unaprijed određeni, ali nije univerzalna i ovisi o specifičnostima svakog pojedinog klijenta. Radna dokumentacija dokazuje da je revizija doista obavljena u skladu s MrevS-ima i zahtjevima zakonodavnog i regulatornog tijela. Predstavlja podlogu za izražavanje revizorovog mišljenja, kao i za izradu revizorovog izvještaja. Radna dokumentacija za svakog klijenta čuva se najmanje 10 godina, s tim da je revizorove izvještaje, pisma upravi društva, ponude i ugovore o reviziji potrebno trajno čuvati. Radna dokumentacija je povjerljiva i revizor ju mora čuvati, osim u slučaju kada ju zatraži sud u istražnim ili kaznenim postupcima.¹

2.2. Revizijski dokazi

Svi postupci i provjere u obavljanju revizije financijskih izvještaja koji prethode izražavanju revizorovog mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja predstavljaju revizijske dokaze.² Koliko će dokaza biti i da li će oni biti kvalitetna podloga za izražavanje revizorovog mišljenja ovisi o uvjetima u kojima klijent posluje, revizorovoj prosudbi i njegovoj spremnosti preuzimanja odgovornosti za netočno izrađeno revizorovo izvješće. U vrlo pouzdane revizijske dokaze spadaju fizička provjera imovine, ponovno

¹ Narodne novine, broj: 01-081-05-3528/2: *Zakon o reviziji* [online]. Dostupno na: <http://www.nn.hr/>, 28.01.2010.

² Brekalo, F.,: *Revizija financijskih izvještaja*, Zgombić & Partneri – nakladništvo i informatika, Zagreb, 2007., str.34.

izvođenje klijentovih postupaka te potvrde salda i druge potvrde trećih osoba. Analitički postupci i uvid u izvornu dokumentaciju umjereno su pouzdani dokazi, dok su usmene informacije i promatranje poslovnih procedura nedovoljno pouzdani dokazi. Vanjski dokazi uvijek su pouzdaniji nego unutarnji, a unutarnji su pouzdani samo ako klijent ima zadovoljavajući sustav internih kontrola. Dokaze koje prikupi revizor pouzdaniji su od dokaza koje prikupi klijent.

2.3. Revizijski rizici

Mogućnost postojanja materijalno značajnih pogrešaka u financijskim izvještajima unatoč obavljenoj reviziji naziva se revizijski rizik. Revizijski rizici obuhvaćaju: inherentni rizik (vjerojatnost da u financijskim izvještajima klijenta postoje pogreške), kontrolni rizik (vjerojatnost da sustav internih kontrola klijenta neće otkriti značajne greške u financijskim izvještajima) i rizik neotkrivenja (vjerojatnost da revizor pored provedenog postupka revizije neće otkriti materijalno značajne greške u financijskim izvještajima). Inherentni i kontrolni rizik postoje bez obzira obavlja li se revizija ili ne, dok je rizik neotkrivenja direktno povezan sa procesom revizije. Ako je ocjena inherentnog i kontrolnog rizika na visokoj razini, revizor ne smije prihvatiti nisku razinu rizika neotkrivenja. Značajnost i revizijski rizik su povezani. Važno je da materijalno značajne pogreške ne ostanu neotkrivene i da se rizik njihova neotkrivenja svede na prihvatljivo nisku razinu.

2.4. Analitički postupci

Analitički postupci koriste se u cjelokupnom procesu revizije financijskih izvještaja, a obuhvaćaju uvid u pojedine elemente financijskih izvještaja, njihovu strukturu, međusobnu povezanost, njihov odnos s prethodnim razdobljima, očekivanim rezultatima i informacijama ukupne grane kojoj klijent pripada. Oni također uključuju i promatranje financijskih informacija, kao i analizu i odnose nefinancijskih informacija kao što su broj zaposlenih, količina prodanih proizvoda i sl. Primjenjuju se u fazi planiranja i upoznavanja poslovanja klijenta, kao dokazni testovi i u fazi komplementiranja revizije. Najznačajniji dio analitičkih postupaka u reviziji financijskih izvještaja odnosi se na analizu financijskih izvještaja, a obuhvaća postupke horizontalne i vertikalne analize, te analize pomoću pokazatelja. Koriste se kao izvor informacija, pomažu u prepoznavanju rizičnih područja za reviziju. Primjena analitičkih postupaka može rezultirati smanjenjem opsega dokaznih testova, ne iziskuju visoke troškove za razliku od ostalih metoda prikupljanja revizijskih dokaza i zbog toga je njihova uloga nezamjenjiva u revizijskom procesu.

2.5. Načelo značajnosti

Načelo značajnosti jedno je od temeljnih načela revizije financijskih izvještaja prilikom koje revizor treba utvrditi sadržavaju li financijski izvještaji klijenta značajne nepravilnosti. Postupak određivanja značajnosti prepušten je profesionalnim prosudbama revizora koji je odgovoran za otkrivanje značajnih prevara i pogrešaka u financijskim izvještajima prema poduzetniku i trećim osobama (dioničarima, ulagačima, kreditorima..).³ Značajna je ona informacija čije izostavljanje ili pogrešno prikazivanje može uvjetovati pogrešnu odluku korisnika financijskih izvještaja. Za elemente financijskih izvještaja koji

³ Bešvir, B. (2009): "Načelo značajnosti u reviziji financijskih izvještaja", **RRiF**, br. 12/09., str. 140-146

predstavljaju područja rizika mora se smanjiti revizijski rizik tako da se poveća značajnost, odnosno smanji do razine koja se može prihvatiti kao dopustiva pogreška. Povećanje značajnosti znači da će revizor u postupku revizije financijskih izvještaja koristiti veći uzorak i prikupiti veći broj dokaza.

2.6. Revizija na temelju uzorka

U slučajevima kada postoji velik broj poslovnih događaja koji su manjeg obujma (revizija zaliha, obveza i potraživanja) potrebno je koristiti reviziju na temelju uzorka ili neke druge postupke testiranja. Revizija uzorkovanja predstavlja primjenu revizijskih postupaka na manje od 100% stavki iz klasa transakcija ili iz stanja računa,⁴ tako da svaka jedinica ima mogućnost biti odabrana. Revizijsko uzorkovanje može se zasnivati na statističkom pristupu ili uzorku po prosudbi revizora. Bez obzira o kojoj je vrsti riječ, potrebno je odrediti reprezentativnu veličinu uzorka koja je u direktnoj vezi sa ocjenom revizijskog rizika (niži postotak rizika otkrivanja znači veću veličinu uzorka). Kod vrlo velike statističke mase, revizor može smanjiti veličinu uzorka dijeljenjem te statističke mase u slojeve. Postoje tri metode odabira uzorka: izbor prema ključu (računalno stvaranje slučajnih brojeva), sustavni izbor (upotreba određenih intervala) i slučajni izbor (po prosudbi).

2.7. Revizija računovodstvenih procjena

Računovodstvene procjene potrebno je koristiti kada uprava društva ne može precizno odrediti iznos neke stavke u financijskim izvještajima (ispravak vrijednosti zaliha, potraživanja; rezerviranja za gubitke iz sudskih sporova; procjena vijeka trajanja i nadoknadivosti neotpisane vrijednosti dugotrajne materijalne imovine...)⁵. Ako se radi o složenim računovodstvenim procjenama, revizor mora koristiti specijalista za procjene. Kod jednostavnih računovodstvenih procjena revizor može usporediti procjene s naknadno ostvarenim rezultatima, provjeriti izračunavanja, podatke i pretpostavke na kojima se temelje procjene upravljačkih struktura, a da pri tome nije nužna pomoć specijalista za procjene.

2.8. Kodeks profesionalne etike revizora

Revizor ne smije: javno objaviti informacije klijenta - osim kada to zatraži istražno državno tijelo; biti u osobnom ili obiteljskom srodstvu te bilo kakvoj financijskoj povezanosti sa klijentom; obavljati reviziju besplatno, primati značajan honorar kao i visinu naknade uvjetovati rezultatom obavljenе revizije; davati ili primati proviziju, gostoprimstva i poklone od klijenta; koristiti klijentove informacije za osobnu korist ili korist trećih osoba i sl. Revizor mora: postupati pošteno, savjesno, neovisno, objektivno i profesionalno; te se u obavljanju posla treba pridržavati pravila pravne i strukovne regulative.

⁴ Hrvatska revizorska komora (2009). *Međunarodni revizijski standardi* [online]. Dostupno na: <http://www.revizorska-komora.hr/>, MRevS 530, točka 27.

⁵ Brekalo, F.,: *Revizija financijskih izvještaja*, Zgombić & Partneri – nakladništvo i informatika, Zagreb, 2007., str.65.

3. PROCES REVIZIJE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

3.1. Prethodna revizija

Prethodna revizija obavlja se do datuma na koji se izdaju financijski izvještaji. Prvi korak je prihvaćanje novog ili zadržavanje postojećeg klijenta temeljem pisma o preuzimanju obveze revizije. Ovim pismom revizor i menadžment dogovaraju o međusobnim odgovornostima, cilju i djelokrugu revizije, odgovornim i kontakt osobama, potrebnim prostorijama, informacijama o tekućem poslovanju, planskim predviđanjima za kraj godine, korištenju interne revizije društva, određivanju revizijskog osoblja i potrebnih suradnika, stručnjaka i sl. Revizor traži od menadžmenta da mu jedan potpisani primjerak pisma vrati kako bi potvrdio svoju suglasnost s uvjetima revizije. Pismo nije potrebno pisati svake godine, osim ukoliko dođe do promjene menadžmenta, sadržaja i opsega poslovanja klijenta, uvjeta navedenih u prvobitnom pismu, zakonskih uvjeta i sl.⁶

Upoznavanje poslovanja klijenta i planiranje revizije drugi su i treći korak u prethodnoj reviziji, a odvijaju se paralelno. Za ove faze od velike su važnosti analitički postupci. Planiranjem je obuhvaćen cijeli proces revizije, ono se odvija kontinuirano, a sastoji se od: godišnjeg plana revizije za sve klijente zajedno i programa obavljanja revizije za svakog klijenta pojedinačno. Planiranjem se definira potrebno vrijeme za obavljanje revizijskih postupaka, veličina i vrsta postupaka, te broj osoblja uključenog u cijeli posao. Jedna od značajnih aktivnosti faze planiranja revizije jest upoznavanje i razumijevanje poslovanja klijenta. Svrha ove faze je procijeniti rizike, utvrditi probleme, učinkovito isplanirati i djelotvorno obaviti reviziju, ocijeniti revizijske dokaze i pružiti bolje usluge klijentu. To se može postići saznanjem o općim ekonomskim čimbenicima u kojima poduzeće posluje, specifičnim uvjetima koji djeluju na poslovanje klijenta, proučavanjem raznih izvještaja i dokumentacije, obilaskom pogona i odjela, razgovorom s menadžmetnom, osobljem klijenta i osobljem interne revizije, kao i drugim stručnim ljudima ili revizorima koji su kod dotičnoga klijenta obavljali reviziju, saznanjima o upravljačkoj strukturi, strukturi prihoda i rashoda, načinu financiranja, financijskim uvjetima, broju zaposlenih i sl.

Upoznavanje i ocjena sustava internih kontrola četvrti je korak u prethodnoj reviziji, a zajedno sa procenom revizijskih rizika značajno utječu na cjelokupni tijek revizije. Razmjerno stupnju učinkovitosti sustava internih kontrola revizor će smanjiti ili povećati opseg dokaznih testova. Kako bi se upoznao sa ovim sustavom, revizor treba utvrditi kako je on osmišljen i jesu li odgovarajući interni kontrolni postupci ugrađeni u poslovne operacije klijenta. Također treba upoznati i razumjeti kako menadžment upravlja nužnim rizicima financijskog izvještavanja. Revizor treba provjeriti dokumente, evidencije i izvještaje, prethodne informacije i saznanja o klijentu, imati uvid u poslovne aktivnosti i politike klijenta. Revizor pri tome može primijeniti različite tehnike kao što su hodogrami, grafikoni, kontrolni popisi i sl. Nakon što upozna sustav internih kontrola, revizor ocjenjuje učinkovitost toga sustava, obavlja konačnu procjenu kontrolnog rizika, te planira razinu rizika neotrčivenja i dokaznih testova kako bi ukupni revizijski rizik smanjio na prihvatljivu razinu.

⁶ Tušek, B. i Žager, L.,: **Revizija**, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb, 2007., str.165.

Revizor treba obavijestiti menadžment klijenta o uočenim slabostima u internoj kontroli, ako one postoje.

3.2. Završna revizija

Završna revizija obavlja se nakon datuma na koji se izdaju financijski izvještaji. Prikupljanje dokaza i izrada radne dokumentacije najznačajnija je faza cjelokupnog procesa revizije financijskih izvještaja jer se na temelju dokaza u ovoj fazi daje mišljenje o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja. Rizičnim područjima utvrđenima u prethodnoj reviziji posvećuje se posebna pozornost. Prikupljaju se dokazi koji pokazuju opravdanost sumnji u postojanje ili nepostojanje određenih nepravilnosti, ali se mogu otkriti i nova područja rizika. Prikupljanje dokaza najčešće se obavlja na temelju uzorka. Paralelno s prikupljenim dokazima izrađuje se radna dokumentacija. Prije formiranja mišljenja revizor provodi cjelokupnu kontrolu obavljene revizije. Pregleda radnu dokumentaciju i uspoređuje prikupljene dokaze s programom revizije financijskih izvještaja. Ponovno se provode analitički postupci kojima se mogu utvrditi nova područja rizika. Nakon cjelokupnog pregleda revizor provodi konačnu procjenu značajnosti, a ako se nakon toga pregleda i provedenih analitičkih postupaka ne utvrde nova područja rizika, revizor izrađuje izvješće o obavljenoj reviziji financijskih izvještaja.

Postoje pozitivna i modificirana revizorova izvješća. Pozitivna revizorska izvješća govore da su financijski izvještaji realni i objektivni u svim značajnim aspektima. Kod modificiranog revizorovog izvješća postoje pitanja koja utječu i ne utječu na revizorovo mišljenje. Ako je revizor u tijeku provedbe revizije suočen s ograničenjem obujma ispitivanja ili je imao nesuglasje s menadžmentom – izrazit će modificirano revizorovo izvješće (pitanja koja utječu na mišljenje). Kod ograničenja obujma ispitivanja revizor će izraziti mišljenje s rezervom ili će se suzdržati od izražavanja mišljenja (financijski izvještaji sadržavaju značajne pogreške koje zbog nedostataka dokaza nije moguće kvantificirati). Kod nesuglasnosti s menadžmentom revizor će izraziti mišljenje s rezervom ili negativno mišljenje (financijski izvještaji sadržavaju značajne pogreške za koje postoje dokazi). Pitanja koja ne utječu na mišljenje kod modificiranog revizorovog izvješća su vremenska neograničenost poslovanja (iako poduzeće teško posluje, izvještaji su dobri), te sudski spor (iako je klijent tužen, izvještaji su dobri).

Tablica 3.1. *Temeljne faze procesa revizije financijskih izvještaja:*⁷

FAZE REVIZIJE	MRevS	REVIZIJSKE METODE
I. PRETHODNA REVIZIJA		
Preuzimanje obveze revizije	MRevS 200, 210, 230	
Upoznavanje poslovanja	MRevS 315, 510, 520	Ispitivanje, fizički uvid, analitički postupci
Planiranje revizije	MRevS 240, 300, 315, 320, 330, 520.	Analitički postupci
Upoznavanje i ocjena sustava internih kontrola	MRevS 240, 250, 315, 320, 330, 530, 610.	Ispitivanje i potvrđivanje, promatranje, izrada hodograma.
II. ZAVRŠNA REVIZIJA		
Prikupljanje dokaza i izrada radne dokumentacije	MRevS 230, 240, 320, 330, 500, 501, 505, 510, 520, 530, 540, 545, 550, 560, 570, 580, 600, 610, 620.	Inspekcija, promatranje, ispitivanje i potvrđivanje, izračunavanje, analitički postupci.
Formiranje mišljenja i izrada izvješća o obavljenoj reviziji	MRevS 220, 320, 520, 700, 701, 710, 720, 810.	Analitički postupci, kontrola obavljene revizije financijskih izvještaja

4. ZAKLJUČAK

Cilj revizije financijskih izvještaja je da revizor na temelju provedenih revizijskih postupaka izrazi mišljenje o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja. Kojoj fazi će posvetiti najveću pozornost ovisi o svakom klijentu pojedinačno. U onom području u kojem revizor ustanovi visoku razinu rizika neotkrivenja povećati će značajnost, kao i broj revizijskih dokaza na temelju analitičkih postupaka, prisustvovanja popisu ili konfirmaciji salda, kako bi mogao izraziti ispravno mišljenje (pozitivno ili modificirano) o istinitosti i fer prikazu financijskih izvještaja. Revizor je odgovoran za otkrivanje prijevara (namjeren pogrešan prikaz financijskih izvještaja) i pogrešaka (nenamjerna pogreška u financijskim izvještajima). Analitički postupci u odnosu na primjenu ostalih metoda prikupljanja revizijskih dokaza iziskuju niže troškove zbog čega je njihova uloga nezamjenjiva u reviziji financijskih izvještaja. U sveobuhvatnom postupku ključno je držati se programa revizije u skladu sa kodeksom profesionalne etike revizora kao i u skladu sa propisanim pravnim i strukovnim regulativama.

⁷ Bešvir, B. (2009): "Načelo značajnosti u reviziji financijskih izvještaja", **RRiF**, br. 12/09., str. 141.

LITERATURA:

1. KNJIGE:

- Tušek, B. i Žager, L.: **Revizija**, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb, 2007.
- Brekalo, F.: **Revizija financijskih izvještaja**, Zgombić & Partneri – nakladništvo i informatika, Zagreb, 2007.

2. ČASOPISI:

- Bešvir, B. (2009): “Načelo značajnosti u reviziji financijskih izvještaja“, **RRiF**, br. 12/09., str. 140-146.

3. INTERNETSKE STRANICE:

- Hrvatska revizorska komora (2009). *Međunarodni revizijski standardi* [online]. Dostupno na: <http://www.revizorska-komora.hr/>, 28.01.2010.
- Narodne novine, broj: 01-081-05-3528/2: *Zakon o reviziji* [online]. Dostupno na: <http://www.nn.hr/>, 28.01.2010.

POPIS TABLICA:

- **Tablica 3.1.** *Temeljne faze procesa revizije financijskih izvještaja*